

ЛОКТИОНОВА В.В., викладач
(Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського)

УДК 343.13

ПРОБЛЕМИ КОНСТРУЮВАННЯ НАСЛІДКІВ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ У ВИГЛЯДІ ШКОДИ ЖИТТЮ ТА ЗДОРОВ'Ю ОСОБИ

У статті проаналізовано питання наслідків вчинення злочинів проти довкілля. Визначається зміст понять «загибель людей», «істотна шкода», «інші тяжкі наслідки», «створення небезпеки для життя і здоров'я людей». Доведено, що наслідками вчинення злочинів проти довкілля в будь-якому разі слід передбачити лише шкоду основному об'єкту кримінально-правової охорони – довкіллю, а шкоду життю та здоров'ю особи необхідно встановлювати лише за допомогою норм розділу II Особливої частини КК України.

Ключові слова: екологічні злочини, злочинний наслідок, шкода життю та здоров'ю особи, психічна хвороба.

В статье анализируются вопросы последствий совершения преступлений против окружающей природной среды. Определяется содержание понятий «гибель людей», «существенный вред», «другие тяжкие последствия», «создание опасности для жизни и здоровья людей». Доказывается, что последствиями совершения преступлений против окружающей природной среды в любом случае следует предусмотреть только вред основному объекту уголовно-правовой охраны – окружающей природной среде, а вред жизни и здоровью личности необходимо устанавливать исключительно с помощью норм раздела II Особенной части УК Украины.

Ключевые слова: экологические преступления, преступное последствие, вред жизни и здоровью личности, психическая болезнь.

The article deals with the analysis of the results of acting the crime against environmental. It is determined the matter of the definitions «people`s death», «essential harm», «another serious consequence», «creating the damage for the people`s health and life». It is proved that the results of acting the crimes against the environmental should be foreseen constructively only harm to the main object of criminal law protection – the environmental, but harm to the person`s health and life should be established only with the help of norms of chapter II which are in Special part of Criminal Code of Ukraine.

Key words: environmental crime, result of crime, harm to the person`s health and life, mental disease.

Сьогодні Україна належить до країн світу з найгіршою екологічною ситуацією. Забруднення довкілля останніми роками досягло небувалих масштабів. Тільки економічні збитки, не беручи до уваги шкоду екології і здоров'ю людей, за підрахунками спеціалістів щорічно складають в Україні суму, що дорівнює половині національного доходу країни. Пріоритетний розвиток важкої індустрії призвів до екстенсивного використання природних ресурсів і їх прискореного вичерпання. Так, дефіцит енергетичних ресурсів поставив Україну в залежність від інших країн, зокрема від Росії. Однак і вона вже вичерпує їх і скорочує видобування палива. На межі повного використання й інші природні ресурси. І вичерпуються вони не тому, що їх мало, а тому, що нераціонально використовуються. Антропогенне та техногенне навантаження на навколишнє природне середовище в кілька разів перевищує відповідні показники у розвинутих країнах світу та продовжує зростати.

Тривалість життя в Україні становить у середньому близько 66 років (у Швеції – 80, у Польщі – 74 роки). Значною мірою це зумовлено антропогенним навантаженням на навколишнє природне середовище, зокрема, його забрудненням підприємствами, головним чином гірничо-видобувної, металургійної, хімічної промисловості, енергетичного сектору. Ці фактори вперше в історії людської цивілізації безпосередньо спричиняють постійну загрозу життю і здоров'ю особи.

Структура і динаміка екологічної злочинності, що якісно змінилися за останні роки, характеризуються винятковою латентністю і вимагають перегляду конструктивних особливостей злочинів проти довкілля. Це пов'язано з тим, що норми закону про кримінальну відповідальність, які передбачають покарання за вчинення злочинів проти довкілля, фактично не застосо-

вуються і тому є малоефективними у справі протидії екологічній злочинності.

У юридичній літературі різні аспекти екологічної злочинності розглядалися в роботах відомих вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі кримінології, кримінального та екологічного права, зокрема, С.Б. Гавриша, А.П. Гетьмана, С.А. Голуб, В.К. Гришука, О.О. Дудорова, М.Й. Коржанського, В.А. Ландіної, І.І. Митрофанова, В.О. Навроцького, Є.А. Плотнікова, Г.С. Поліщука, О.В. Сасова, О.В. Скворцової, В.В. Сташиса, В.Я. Тація, В.П. Тихого, М.І. Хавронюка, І.О. Харь, Ю.С. Шемшушенка, В.А. Широкова, А.М. Шульги та ін. У 2008 р. В.К. Матвійчуком захищена докторська дисертація на тему «Кримінально-правова охорона навколишнього природного середовища: проблеми законодавства, теорії та практики».

Але опубліковані роботи не торкаються всіх аспектів проблеми ознак злочинів проти довкілля, методик розрахунків екологічної шкоди, уніфікації наслідків екологічних злочинів. Тому метою нашого дослідження є аналіз екологічних злочинів щодо визначення наслідків цих злочинів, що слугуватиме платформою вдосконалення законодавства про кримінальну відповідальність, та механізму реалізації відповідальності за вчинення злочинів проти довкілля.

Переважає більшість складів екологічних злочинів сформульовані законодавцем як матеріальні (ст. 236, 237, 239, 239¹, ч. 3 ст. 239², ч. 2 ст. 241, ч. 2 ст. 243, ч. 1 ст. 244, 245, 246, 247, 248, 249, 251, 252, ч. 2 ст. 253, 254 Кримінального кодексу України (далі – КК) або формально-матеріальні (ч. 2 ст. 238, ч. 2 ст. 240, 241, 242, ч. 1 ст. 253 КК). Тому обов'язковою ознакою об'єктивної сторони зазначених злочинів є наслідки, тобто передбачена кримінально-правовою нормою матеріальна або інша шкода, заподіяна злочинним діянням об'єкту посягання. Важливість цієї ознаки полягає в тому, що від розміру та характеру можливої або фактично заподіяної шкоди залежить ступінь суспільної небезпечності злочину [1, с. 129].

Обов'язковою ознакою двох основних (ст. 236 та 237 КК), дев'яти кваліфікованих (частини другі ст. 238, 239, 240–243, 245, 253 КК) та одного особливо кваліфікованого (ч. 3 ст. 239¹ КК) складів злочину закон називає загибель людей, чотирьох основних (ч. 1 ст. 244, ст. 246, ч. 1 ст. 248, ч. 1 ст. 249 КК) – істотну шкоду, чотирьох основних (ст. 236, 237, 247, 251) та дев'яти кваліфікованих (частини другі ст. 238–243, 245, 252, 253 КК) – інші тяжкі наслідки, одного особливо кваліфікованого (ч. 3 ст. 239² КК) – тяжкі наслідки, а семи основних (частини 1 ст. 239, 239¹, 240–244, ч. 1 ст. 253 КК) – створення небезпеки для життя і здоров'я людей [2, с. 47].

Характеризуючи такий вид злочинних наслідків, як заподіяння смерті людині, слід зазначити, що він у злочинах проти довкілля законодавцем визначається як основний або як додатковий наслідок. Для всіх складів екологічних злочинів, що передбачають як наслідки настання смерті особи, заподіяння смерті характеризується як необережний злочин, тобто смерть людини настає в результаті злочинної недбалості або злочинної самовпевненості.

Однак таке заподіяння смерті характерно й для складу необережного вбивства (ст. 119 КК України). При реалізації норм кримінального права діє правило про необхідність кваліфікації злочину за спеціальною нормою. Але чи завжди це доречно? Наприклад, склад злочину, передбаченого ст. 236 КК України, встановлює покарання за заподіяння загибелі людей у зв'язку з порушенням особою порядку проведення екологічної експертизи, правил екологічної безпеки під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції, введення в експлуатацію, експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів. Крім того, до переліку наслідків цього злочину включені екологічне забруднення значних територій або інші тяжкі наслідки. При цьому загибель людей, як зазначив Пленум Верховного Суду України, – це смерть хоча б однієї людини, що сталася внаслідок вчинення злочинів, відповідальність за які передбачена ст. 236, 237, частинами 2 ст. 238–243, ч. 2 ст. 245, ч. 2 ст. 253 КК, а до інших тяжких наслідків віднесені загибель чи масове захворювання людей; істотне погіршення екологічної обстановки в тому чи іншому регіоні (місцевості); зникнення, масові загибель чи тяжкі захворювання об'єктів тваринного і рослинного світу; неможливість відтворити протягом тривалого часу ті чи інші природні об'єкти або використовувати природні ресурси в певному регіоні; генетичне перетворення тих чи інших природних об'єктів; заподіяння матеріальної шкоди в особливо великих розмірах тощо [3].

Тобто в аналізованих випадках юридичне значення має настання шкоди життю та здоров'ю особи. Зрозуміло, специфіка цього складу полягає в тому, що ним передбачений спеціальний суб'єкт злочину та спеціальні види суспільних відносин. Але насамкінець порушення

відповідних правил буде мати кримінально-правове значення лише при заподіянні шкоди життю або здоров'ю людини, тобто, по суті, саме такі злочинні наслідки набувають статусу основних обов'язкових.

Тобто фактично екологічні злочини визнаються такими у разі створення небезпеки для життя і здоров'я людей або спричинення масового захворювання чи загибелі людей. Однак заподіяння шкоди безпосередньому об'єкту, яким є охоронювані законом про кримінальну відповідальність суспільні відносини, що виникають з приводу використання окремих видів природних ресурсів, природних об'єктів, забезпечення правопорядку при здійсненні конкретних видів впливу на довкілля, забезпечення екологічної безпеки населення і територій у процесі експлуатації промислових та інших підприємств, споруд, установок, а також іншої виробничої діяльності [2, с. 43], фактично не передбачено в багатьох складах екологічних злочинів, хоча екологічна шкода має бути основною конструктивною ознакою цих суспільно небезпечних посягань на довкілля.

Отже, законодавець формально в конструкціях складів багатьох екологічних злочинів, позначивши життя і здоров'я людини як домінуючі охоронювані законом цінностей, не бере до уваги необхідність перебудови всієї системи кримінально-правових норм. Життя і здоров'я людини безвідносно до її статусу є найважливішими цінностями, тому в КК повинні бути тільки загальні норми, що охороняють ці цінності, інші мають бути виключені взагалі або сконструйовані з урахуванням суворо визначених критеріїв і принципів. При подальшому розвитку та науковому осмисленні запропонованого підходу до конструювання норм Особливої частини КК України можливо буде застосувати його і до низки інших складів злочину.

Окремі проблеми виникають й у зв'язку з моделюванням в КК злочинів проти здоров'я, на що вказується в численних наукових працях [4-9]. Це пов'язано з тим, що закон про кримінальну відповідальність при характеристиці шкоди, заподіяної здоров'ю особи, не дає повного і чіткого опису її складових, відсилаючи практичних працівників до інших нормативних актів. У цьому значенні норми кримінального права, що передбачають покарання за вчинення злочинів проти життя та здоров'я особи, наділяються властивостями бланкетних диспозицій з усіма їх недоліками.

Однак передбачені законодавцем види заподіяння шкоди здоров'ю особи не охоплюють усіх видів такої шкоди, що мають місце в реальній дійсності. У більшості випадків КК під шкодою здоров'ю передбачає лише саме ушкодження, тобто порушення анатомічної цілісності органів і тканин, або їх супровід – втрату працездатності. Однак шкода здоров'ю може бути заподіяна і без тілесних ушкоджень. Це можуть бути різні гострі та хронічні захворювання, що виникли при отруєнні, інфекційні захворювання. Такі захворювання можуть мати різний характер небезпеки, аж до невиліковного, небезпечного для життя. Нарешті, хвороби може й не бути, але може виникнути загальний розлад здоров'я, стан несвідомості, погіршення фізичного стану тощо. У зв'язку з цим нами пропонується розширити перелік видів злочинних наслідків, пов'язаних із заподіянням шкоди здоров'ю людини.

У КК України застосовується така класифікація опису тяжкості шкоди здоров'ю: тяжкі тілесні ушкодження; середньої тяжкості тілесні ушкодження; легкі тілесні ушкодження; побої і мордування; катування. Але цей перелік не включає захворювань, які виникають внаслідок забруднення довкілля. Так, рівень смертності вищий в містах з металургійною промисловістю [10], де більш високим є рівень забруднення атмосферного повітря. Тому, на наш погляд, у закон про кримінальну відповідальність має бути включене «зараження хворобою, що є небезпечною для життя та здоров'я» (венеричною хворобою, вірусом імунодефіциту людини, зараження іншою хворобою, в тому числі невиліковною інфекційною), яка за своєю властивістю не супроводжується порушенням фізичної цілісності організму, але становить об'єктивну небезпеку для життя та здоров'я людини.

Замінивши це поняття на більш вузьке «зараження іншою невиліковною інфекційною хворобою» (ст. 130 КК України), ми отримаємо уніфікований вид шкоди, заподіяваної здоров'ю людини, який може бути позначений відповідним узагальнюючим поняттям «зараження хворобою, що є небезпечною для життя та здоров'я». Останнє поняття може бути використано для характеристики значної категорії як уже існуючих, так і тих хвороб, що з'являються у зв'язку з погіршенням екологічної ситуації в країні.

З урахуванням нашої пропозиції вся система визначення законом про кримінальну відповідальність видів шкоди здоров'ю і характеристика кожного виду шкоди можуть бути репре-

зентовані таким чином:

1) тяжке тілесне ушкодження (небезпечність для життя в момент заподіяння, спричинення втрати будь-якого органу або його функцій, психічної хвороби або іншого розладу здоров'я, поєднаність зі стійкою втратою працездатності не менш як на одну третину, переривання вагітності, непоправне знівечення обличчя);

2) середньої тяжкості тілесне ушкодження (не є небезпечним для життя і не потягло за собою наслідків, передбачених у ст. 121 КК, спричинення тривалого розладу здоров'я або значної стійкої втрати працездатності менш як на одну третину);

3) легке тілесне ушкодження (спричинення короткочасного розладу здоров'я або незначної втрати працездатності);

4) побої і мордування (не пов'язані із заподіянням легких тілесних ушкоджень, з юридично значущою втратою працездатності, незначний розлад здоров'я, викликаний відчуттям нездужання, слабкості, фізичного болю, його вищого і тривалішого ступеня – фізичних страждань, а також моральних страждань у вигляді різного роду негативних змін в емоційно-психологічній сфері людини, стресовому стані, при якому потерпілий не здатний повною мірою усвідомлювати, що відбувається навколо, і керувати своїми діями у повному обсязі);

5) катування (сильний фізичний біль, фізичне чи моральне страждання без короткочасного розладу здоров'я і настання стійкої втрати працездатності);

б) зараження хворобою, що є небезпечною для життя та здоров'я (зараження венеричною хворобою, вірусом імунодефіциту людини, іншою хворобою, в тому числі невиліковною інфекційною. При цьому мається на увазі настання будь-якого наслідку у вигляді заподіяння шкоди здоров'ю або життю особи).

На користь включення зараження хворобою, що є небезпечною для життя та здоров'я, у перелік різновидів шкоди, заподіяної здоров'ю особи, свідчить як виділення даних видів заподіяння шкоди в самостійні складі злочину, так і та обставина, що внаслідок цих дій може настати будь-яка шкода життю та здоров'ю особи, в тому числі й смерть людини.

Крім того, що стосується інших невиліковних інфекційних хвороб, що є небезпечними для життя людини, то слід зазначити, що сучасне законодавство не містить цих понять, а тим більше їх вичерпного переліку. В законодавстві про охорону здоров'я визначається група інфекційних хвороб, яка характеризується високою заразливістю та летальністю: чума, холера, жовта гарячка, натуральна віспа, сибірка тощо [11, с. 206]. Відповідно до ч. 3 ст. 28 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» перелік особливо небезпечних і небезпечних інфекційних захворювань, умови визнання особи хворою на інфекційну хворобу або носієм збудника інфекційної хвороби, протиепідемічні і карантинні правила встановлюються в порядку, визначеному законодавством [12]. Так, Наказом МОЗ України від 19.07.95 № 133 затверджений перелік особливо небезпечних, небезпечних інфекційних та паразитарних хвороб людини і водійства збудників [13]. Зазначений Наказ МОЗ України до особливо небезпечних інфекційних хвороб відносить такі захворювання, як: чума; холера; натуральна віспа; жовта гарячка; синдром набутого імунодефіциту (СНІД); пастерельоз; хвороба Марбург тощо.

Отже, застосування поняття «зараження хворобою, що є небезпечною для життя та здоров'я» дозволить значно спростити роботу законодавця, оскільки за рівнем узагальнення це словосполучення охоплюватиме як усю сукупність уже існуючих небезпечних захворювань, так і нові захворювання, які за своїми властивостями становлять реальну небезпеку для життя і здоров'я особи та, на думку законодавця, повинні включатися до складу злочинних наслідків. Таким чином, відпаде необхідність вносити зміни в чинний закон і вводити нові складі, щоб передбачити покарання за зараження якоюсь новою хворобою.

КК України акцентує увагу на протидії зовнішнім видимим, найпоширенішим і таким, що фіксуються, видам шкоди здоров'ю особи – ушкодженням. Разом з тим уже досить тривалий час ученими порушується питання про необхідність передбачити покарання за винне заподіяння будь-якої шкоди здоров'ю особи. Характеризуючи різні види заподіяння шкоди здоров'ю людини, слід виокремити й такий різновид злочинного наслідку, як психічний розлад. Підтвердженням справедливості цієї тези є та обставина, що заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю можливе не тільки шляхом заподіяння ушкоджень, але й іншим шляхом, у тому числі якщо в результаті злочинних дій настає злочинний наслідок у вигляді психічного розладу, пе-

редбачений диспозицією ч. 1 ст. 121 КК.

У юридичній літературі та законодавцем цьому питанню приділено недостатньо уваги. Частково це пояснюється складністю визначення психічної хвороби, що спричинила тяжкі тілесні ушкодження, і це обумовлюється такими аспектами:

1) у медичній і юридичній літературі немає сталого розуміння поняття «психічна хвороба», як і немає критеріїв, що розкривають його зміст. У «Правилах судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень» питання визначення поняття «психічна хвороба» не розглядається, а міститься тільки вказівка на те, що під душевною хворобою належить розуміти психічне захворювання (психічну хворобу). До психічних захворювань не можна відносити пов'язані з ушкодженням реактивні стани (психози, неврози). Ушкодження кваліфікується як тяжке тільки тоді, коли воно потягло за собою розвиток психічного захворювання, незалежно від його тривалості і ступеня виліковності. Ступінь тяжкості ушкодження, що викликало реактивний стан нервової системи, визначається за ознакою тривалості розладу здоров'я. Психічне захворювання може статися внаслідок тяжкої травми голови, мозку або переляку, сильного психічного стресу (зворушення). Діагноз психічного захворювання і причинно-наслідковий зв'язок між ушкодженням і психічним захворюванням, що розвинулось, встановлюється психіатричною експертизою. Ступінь тяжкості такого тілесного ушкодження визначається судово-медичним експертом з урахуванням висновків цієї експертизи [14]. Таким чином, тяжкість ушкоджень, що спричинили психічну хворобу, і тяжкість психічного розладу, що є самостійним проявом шкоди здоров'ю, визначає одна й та сама експертиза;

2) психічний розлад може бути розглянутий як один з результатів фізичного впливу на організм людини, а також як результат психічного впливу або перенесеного сильного психічного стресу. Так, у ст. 115, 121, 122 КК передбачено покарання за умисне вбивство, умисне тяжке тілесне ушкодження та умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження відповідно.

Зрозуміло, що шкода у вигляді настання смерті, тілесних ушкоджень заподіюється конкретній особі. Однак законодавець не бере до уваги, що одночасно шкода заподіюється рідним і близьким потерпілому людям, які нарівні з ним страждають, співпереживають те, що трапилося. Злочинець, по суті, заподіює шкоду не тільки конкретному потерпілому, але й набагато більшому колу людей, пов'язаних з потерпілим родинними зв'язками. У разі смерті рідної людини переживання його родичів можуть спричинити для когось психічний розлад, психічну хворобу. Дії, спрямовані проти одного потерпілого, у цьому випадку стосуються життя і здоров'я іншої людини. Психіатрична практика знає безліч таких випадків.

У разі заподіяння шкоди здоров'ю і встановлення інвалідності потерпілого його близькі особи також піддаються опосередкованому злочинному впливу, оскільки їм також заподіюється шкода як психологічного (морального), так і матеріального характеру. У зв'язку з цим ми вважаємо, що в кримінально-правовому значенні психічна хвороба є таким захворюванням, що може виступати як результат безпосереднього впливу на психіку, фізичне тіло і організм людини, відносно якої відбувається злочинне посягання, а також як результат морально-психологічного переживання близьких для потерпілого осіб.

Таким чином, наслідками вчинення злочинів проти довкілля в будь-якому разі слід конструктивно передбачити лише шкоду основному об'єкту кримінально-правової охорони – суспільним відносинам, що виникають з приводу використання окремих видів природних ресурсів, природних об'єктів, забезпечення правопорядку при здійсненні конкретних видів впливу на довкілля, забезпечення екологічної безпеки населення і територій у процесі експлуатації промислових та інших підприємств, споруд, установок, а також іншої виробничої діяльності. Шкоду життю та здоров'ю особи необхідно встановлювати лише за допомогою норм розділу II Особливої частини КК України. Якщо в результаті вчинення злочину проти довкілля буде заподіюватися шкода життю та здоров'ю особи, такі випадки будуть потребувати кваліфікації за сукупністю злочинів.

Список використаної літератури:

1. Митрофанов І.І. Кримінальне право України. Загальна частина: Навч. посіб. – Кременчук, 2009.
2. Митрофанов І.І. Кримінально-правове забезпечення охорони довкілля: Монограф. – Кременчук, 2010.
3. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля: Постанова

Пленуму Верховного Суду України від 10.12.2004 р. № 17 // Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах / За заг. ред. В. Т. Малюренка. – К., 2005. – С. 340-348.

4. Байлов А.В. Кримінальна відповідальність за посягання на життя та здоров'я особи, вчинені в стані сильного душевного хвилювання: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Х., 2004.

5. Борзенков Г.Н. Квалификация преступлений против жизни и здоровья: Учеб.-практ. пособие. – М., 2005.

6. Борисов В.И., Куц В.Н. Преступления против жизни и здоровья. – Х., 1995.

7. Дубовец П.А. Ответственность за телесные повреждения по советскому уголовному праву. – М., 1964.

8. Загородников Н.И. Преступления против здоровья. – М., 1969.

9. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів проти особи та власності. – К., 1996.

10. Турос О.І. Стан здоров'я населення: народжуваність і смертність у промислових містах України з різним забрудненням атмосферного повітря: Автореф. дис. ... канд. мед. наук. – К., 1998.

11. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Відп. ред. С.С. Яценко. – 2-ге вид., перер. та доп. – К., 2002.

12. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24 лютого 1994 р. № 4004-ХІІ (із змінами та доповненнями від 03.06.2004 № 1745-ІV) // ВВР. – 1994. – № 27. – Ст. 218; ВВР. – 2004. – № 36. – Ст. 434.

13. Перелік особливо небезпечних, небезпечних інфекційних та паразитарних хвороб людини і водійства збудників: Затв. наказом МОЗ України від 19.07.95 № 133 // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 2000. – № 7: Законодавство про охорону здоров'я. – С. 175-178.

14. Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 р. // Кримінальний кодекс України. – Х., 2006. – С. 241-252.

Надійшла до редакції 07.09.2011

ФІЛІПП А.В., викладач
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.46

ЩОДО КОНКРЕТИЗАЦІЇ СУБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО ст. 203¹ КК УКРАЇНИ

Досліджено особливості визначення та конкретизації суб'єкта незаконного обігу дисків для лазерних систем зчитування матриць, обладнання та сировини для їх виробництва для усунення протиріч між науковим та практичним підходами щодо його визначення.

Ключові слова: суб'єкт, незаконний обіг, диски для лазерних систем зчитування.

Исследуются особенности определения и конкретизации субъекта незаконного оборота дисков для лазерных систем считывания матриц, оборудования и сырья для их производства для устранения противоречий между научным и практическим подходами к его определению.

Ключевые слова: субъект, незаконный оборот, диски для лазерных систем считывания.

The features of defining and specifying the subject of the illegal turnover of disks for laser reading systems, matrices, equipment and raw materials for their production to eliminate the contradictions between scientific and practical approaches to its definition.

Keywords: the subject, illegal turnover, discs for laser reading systems.

Незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування за обсягом його поширення та розміром завданої шкоди можна вважати однією із нових форм злочинного бізнесу. Це навіть призвело до того, що урядом США було застосовано ряд економічних санкцій, щоб стимулювати Україну на здійснення рішучих кроків для посилення захисту підприємницької діяльності, пов'язаної з обігом дисків для лазерних систем зчитування.

Звісно, найбільш суворими є заходи впливу, передбачені кримінальним законодавством. Захист праводносин у цій сфері реалізувався шляхом доповнення у 2002 р. Кримінального кодексу України (далі – КК) ст. 203¹ «Порушення законодавства, що регулює виробництво, експорт, імпорт дисків для лазерних систем зчитування, експорт, імпорт обладнання та сировини для їх виробництва»[1]. Але практика застосування нової норми була «нульовою», про що може свідчити відсутність даних щодо виявлення цих злочинів, розслідування кримінальних справ та розгляду їх у суді. Тому в 2005 р. вказана кримінально-правова норма була вдоскона-

